

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Mwaka: 2000

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

SEHEMU A UFAHAMU

1. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali.

Mazingira safi ni muhimu kwa afya ya binadamu. Watu wengi hupenda kuishi katika mazingira safi na ya kustarehesha, lakini mara nyingi hawachukui hatua za kuhakikisha mazingira yao yanabaki safi. Taka nyingi zinazotokana na shughuli za binadamu kama vile plastiki, karatasi, na chakula kilichooza zinatupwa ovyo, hali inayosababisha uchafuzi wa mazingira. Uchafuzi huu unaleta madhara makubwa, ikiwa ni pamoja na kuenea kwa magonjwa kama kipindupindu na malaria, hasa katika maeneo yenye watu wengi.

Serikali imejaribu kushirikiana na wananchi katika kumudu tatizo hili. Kampeni za usafi zimeanzishwa, na hata siku maalumu za kusafisha mazingira zimewekwa. Hata hivyo, juhudi hizi hazijafanikiwa kikamilifu kwa sababu ya ukosefu wa ushirikiano wa wananchi. Baadhi ya watu bado wanatupa taka barabarani au kwenye mito, hali inayofanya juhudi za serikali kuwa za bure.

Mazingira safi yanahusiana moja kwa moja na maisha bora. Mito safi hutoa maji safi kwa matumizi ya nyumbani, na hewa safi hupunguza magonjwa ya kupumua. Ni wajibu wa kila mwananchi kuhakikisha kwamba anachangia katika kuhifadhi mazingira yake kwa manufaa ya wote.

MASWALI

(a) (i) Andika kichwa cha habari uliyosoma, kisichozidi maneno matano (5).

Uchafuzi wa Mazingira na Afya

(ii) Kwa nini uchafuzi wa mazingira unaleta madhara kwa binadamu?

Uchafuzi wa mazingira unaleta madhara kwa binadamu kwa sababu unasababisha kuenea kwa magonjwa kama kipindupindu na malaria, hasa katika maeneo yenye watu wengi.

(iii) Eleza maana ya maneno yaliyopigiwa mstari kama yalivyotumika kwenye habari uliyoisoma.

Kumudu: Kushughulikia au kutatua tatizo (tatizo la uchafuzi wa mazingira).

Ushirikiano: Kufanya kazi pamoja au kushirikiana (kati ya serikali na wananchi).

(iv) Taja jambo moja linalochangia uchafuzi wa mazingira kulingana na kifungu.

Kutupa taka ovyo kama plastiki, karatasi, na chakula kilichooza.

(v) Ni juhudi zipi za serikali za kupambana na uchafuzi wa mazingira?

- Kuanzisha kampeni za usafi.
- Kuweka siku maalumu za kusafisha mazingira.

(vi) Kwa nini juhudi za serikali hazijafanikiwa kikamilifu?

Juhudi za serikali hazijafanikiwa kikamilifu kwa sababu ya ukosefu wa ushirikiano wa wananchi, ambao bado wanatupa taka barabarani au kwenye mito.

(vii) Taja faida mbili za mazingira safi kwa afya ya binadamu.

- Mito safi hutoa maji safi kwa matumizi ya nyumbani, hivyo kuzuia magonjwa yanayohusiana na maji machafu.
- Hewa safi hupunguza magonjwa ya kupumua.

(viii) Ni wajibu wa nani kuhifadhi mazingira kulingana na kifungu?

Wajibu wa kila mwananchi.

(ix) Unafikiri ni kwa nini watu wengi hawashiriki katika kumudu uchafuzi wa mazingira?

Watu wengi hawashiriki kwa sababu wanaweza kuwa hawana uelewa wa kutosha kuhusu umuhimu wa mazingira safi au wanakosa motisha ya kushiriki katika juhudi za pamoja.

(x) Kifungu hiki kinawahusu wananchi wa aina gani hasa?

Kifungu hiki kinawahusu wananchi wote, hasa wale wanaoishi katika maeneo yenye watu wengi na wale wanaotupa taka ovyo.

(b) Andika ufupisho wa habari hii usiozidi maneno themanini (80).

Mazingira safi ni muhimu kwa afya, lakini uchafuzi unaosababishwa na kutupa taka ovyo unaleta magonjwa kama kipindupindu na malaria. Serikali imeanzisha kampeni za usafi na siku za kusafisha, lakini ukosefu wa ushirikiano wa wananchi unafanya juhudi hizi zishindwe. Mazingira safi hutoa maji safi na hewa safi, hivyo ni wajibu wa kila mwananchi kuhifadhi mazingira kwa manufaa ya wote.

SEHEMU B

LUGHA KWA UJUMLA NA UTUMIZI WAKE

2. (a) Andika herufi ya jibu sahihi.

Lugha ni:

A. Maneno yanayotumiwa na jamii.

B. Mfumo wa sauti za mawasiliano uliokubalika na jamii.

C. Sauti zinazotolewa na binadamu.

D. Njia ya kuwasiliana kwa maandishi pekee.

Jibu: B

(b) (i) Tunga sentensi moja kuonesha rejesta inayoweza kutumika katika maeneo yafuatayo:

Mahakamani: Mheshimiwa Hakim, naomba kesi hii iahirishwe kwa wiki mbili.

Kanisani: Ee Mungu, utubariki sisi wote tushirikiane kwa amani.

Barabarani: Dereva, nauli ya kwenda mjini ni shilingi ngapi?

Darasa: Mwalimu, naweza kuuliza swali kuhusu somo la leo?

Nyumbani: Mama, naweza kupata chakula cha mchana sasa?

(ii) Sahihisha maneno yafuatayo kwa kuandika upya:

Mudu: Muda

Chafu: Chafu

Wanainchi: Wananchi

Mazingila: Mazingira

Usafi: Usafi

SEHEMU C
SARUFI

3. (a) Eleza maana ya sarufi.

Sarufi ni tawi la lugha linalohusika na kanuni za uundaji wa maneno, sentensi, na matumizi yake katika mawasiliano.

(b) Ainisha maneno yaliyopigiwa mstari katika sentensi zifuatazo:

- (i) Mazingira **safi** yanapendwa na wengi. **W** [Kivumishi]
- (ii) Wananchi **wengi** hawashiriki katika usafi. **W** [Kivumishi]
- (iii) Taka **zinatupwa** ovyo. **T** [Kitenzi]
- (iv) Serikali **inajitahidi** kuhifadhi mazingira. **T** [Kitenzi]
- (v) Mito **safi** hutoa maji safi. **W** [Kivumishi]

(c) Nyambua maneno yafuatayo katika hali ya kutendeka, kutendwa, na kutendeana:

KUTENDEKA	KUTENDWA	KUTENDEANA	
(i) Safisha	Kusafisha	Kusafishwa	Kusafishiana
(ii) Tupa	Kutupa	Kutupwa	Kutupiana
(iii) Pambana	Kupambana	Kupambanwa	Kupambaniana

(d) Bainisha dhima za mofimu zilizopigiwa mstari:

- (i) **Alitupa** taka barabarani. Mofimu "li" inaonyesha wakati uliopita.
- (ii) **Hawashiriki** katika usafi. Mofimu "wa" inaonyesha nafsi ya tatu wingi (wao).

SEHEMU D
UTUNGAJI

4. Andika barua kwa Mkuu wa Shule yako, S.L.P 567, Dodoma, ukiomba ruhusa ya siku tatu ili uweze kuhudhuria mazishi ya mjomba wako aliyefariki ghafla.

Juma Ally
Shule ya Sekondari Dodoma
S.L.P 567
Dodoma
Mei 28, 2025

Mkuu wa Shule
Shule ya Sekondari Dodoma
S.L.P 567
Dodoma

YAH: Ombi la Ruhusa ya Siku Tatu

Mheshimiwa Mkuu wa Shule,

Naomba kwa heshima ruhusa ya siku tatu kuanzia tarehe 29 Mei 2025 hadi 31 Mei 2025 ili niweze kuhudhuria mazishi ya mjomba wangu aliyefariki ghafla jana. Nitalipia masomo yaliyokosekana mara nitakaporejea shuleni. Naahidi kurudi mara baada ya kumudu jambo hili na kushiriki kikamilifu katika masomo yangu.

Wako mtiifu,
Juma Ally

SEHEMU E
FASIHI SIMULIZI

5. (a) Oanisha vipengele vya fasihi simulizi katika Orodha A na maelezo yake katika Orodha B kwa kuandika herufi sahihi:

ORODHA A	ORODHA B
(i) Methali	B
(ii) Hadithi za Kiajabu	D
(iii) Ngano	A
(iv) Maigizo	C

(b) Taja njia nne za kuhifadhi fasihi simulizi.

- Kichwani (akilini)
- Maandishi
- Sinema
- Kanda za vinaso sauti

(c) Taja tofauti tatu kati ya fasihi simulizi na fasihi andishi.

- Fasihi simulizi inawasilishwa kwa mdomo, andishi kwa maandishi.
- Simulizi inahitaji hadhira, andishi inasomwa na mtu binafsi.
- Simulizi inaweza kubadilika, andishi ni thabiti.